

In de steek gelaten

Psalm 44

20 november 2022

Voorgangers: Aline Barnhoorn (overweging) en Leo van Driel

Dankgebed

Gij, God.....

We zeggen dank

Dat er een manier is om bij u te blijven.

Dat ons woorden en gebaren, liederen en melodieën zijn overgeleverd die ons dragen, ook als de tijden gruwelijk zijn.

We zeggen dank voor de gemeenschap waarin dat kan.

We bidden voor onze wereld

Dat de hemel zich niet sluit.

Dat er altijd mensen zijn die zich met u verbinden en opstaan, vragen stellen, oplossingen zoeken.

Dat wij u niet verlaten en elkaar niet in de steek laten.

We bidden: ga met ons mee de wereld in.

Amen

Lezing: Psalm 44 uit 150 Psalmen vrij (Huub Oosterhuis) – Gruwelijk de tijd waarin wij leven

Overweging

Het kerkelijk jaar is rond. Vandaag kantelt het en volgende week wordt het weer advent. Maar nu klinkt er apocalyptische taal over het einde der tijden. En die taal staat dichtbij onze perceptie. Voor het eerst in de geschiedenis is het voorstelbaar dat onze hemel en aarde echt vergaan. Niet door een laatste oordeel vanuit God, met een glorieuze verschijning van Christus, die op de wolken neerdaalt, maar door toedoen van mensen. De apocalyps is nu mensenwerk. Zelfs voor de dag des oordeels hebben we God niet meer nodig. In Europa is de kerk oud/out. De kerken lopen leeg. Alleen de migrantenkerken zijn springlevend. Die nemen straks waarschijnlijk het stokje over. Een stap achteruit, als het gaat over gender en diversiteit.

‘Gruwelijk, de tijd waarin we leven’, dicht Oosterhuis. De psalm beschrijft situaties die te erg zijn voor woorden, maar die ons via de media al te bekend zijn.

Maar Oosterhuis schreef vanuit zijn mooie huis, achter zijn bureau. En wij horen en zingen die woorden vanuit onze comfortabele levens. We krijgen via de media beelden en situaties mee, over alle crises waarin onze wereld zich bevindt. En dan gaan we naar de Bethel en zingen ‘gruwelijk de tijd waarin we leven’. En het klinkt weer wonderschoon.

‘Ceci n'est pas une pipe’, is de titel van het bekendste schilderij van Rene Magritte. We kijken niet naar een pijp, maar we kijken naar een schilderij. We zien het beeld en lezen een tekst die het beeld ter discussie stelt, daarmee zet Magritte de kijker, de toeschouwer, op een nieuw spoor. Het zet je even aan het denken. Het schilderij stelt de perceptie van de realiteit, de zelf gecreëerde werkelijkheid ter discussie.

Perceptie betekent niet meer en niet minder dan waarneming. Om te kunnen waarnemen hebben we voor zover vandaag bekend vijf zintuigen. Horen, ruiken, voelen, proeven en zien. Alle vijf spelen ze een belangrijke rol in de manier waarop we tegen dingen aankijken. We nemen niet alleen bewust waar, maar ook onderbewust; zoveel is inmiddels wel bekend. Uiteindelijk nemen we de wereld waar zoals ons brein die voor ons genereert. Zonder al te zweverig te worden, kan je zeggen dat we tot op zekere hoogte onze eigen werkelijkheid creëren.

Natuurlijk is er een match tussen zintuigelijke waarnemingen en de realiteit. Als dat niet zo zou zijn zouden we niet lang leven. Als je denkt dat een tegenligger nog 50 meter van je verwijderd is, kan je er wel wat naast zitten maar niet al teveel. Maar als wij zingen van een gruwelijke tijd is het van indirect horen en zien, uit de tweede hand, en we voelen, ruiken en proeven het niet. We zijn niet zelf in oorlog met Rusland, we zitten niet zelf in een rubberbootje op zee, we bouwen niet zelf mee aan de infrastructuur van Qatar. Wie er middenin zit, beleeft de werkelijkheid anders dan vanuit de stoel waarop je naar de t.v. kijkt. Hier in de Bethel is er een grote betrokkenheid bij de vluchtelingen, maar we voelen niet zelf hun verlatenheid. Met ons empathisch vermogen kunnen we tijdelijk iets meevoelen, maar al gauw is daar een grens aan. De psalmist spreekt niet vanuit empathie, maar vanuit een gruwelijke werkelijkheid.

‘De instroom van vluchtelingen moet worden ingeperkt’, roepen politici tot de mensen aan de borreltafel waar de bitterballen rondgaan. En zo raken mensen verlaten. Vaak hebben ze alleen nog God... dat hoor je iemand soms zeggen. Op de klimaattop spreekt een tiener uit Ghana de volwassenen toe: ‘wanneer gaan jullie ons terugbetalen?’ Op die vraag komt geen antwoord. Stilte. In de steek gelaten. ‘God is dood’ zeiden we ooit in Europa, en zo leven we ook. Maar die tiener uit Ghana heeft alleen God, en dat geeft haar de kracht om haar verhaal te doen.

De tijden zijn gruwelijk. We zien en horen het, en we vrezen dat ook wij het ooit moeten voelen, proeven en ruiken. Die verlatenheid.

We hebben in de moderne theologie geleerd dat God een concept is, een perceptie van de werkelijkheid. En we moeten het Bijbelse spreken over God als een persoon, mannelijk, koninklijk op zijn troon, niet letterlijk opvatten. We verdiepen ons in de moderne theologie en we zingen hier de sterren van de hemel. En we steken de handen uit de mouwen. We doen erg ons best. God is aanwezig in ons geweten, soms als een ervaring van schoonheid, soms als een knagend onbehagen, dat zich dan weer vrij gemakkelijk laat terugdringen als ons dat beter uitkomt.

In de christelijke traditie leren we dat we het lijden niet kunnen vermijden of opheffen, maar dat God ín het lijden aanwezig is. Dat is bijna niet voor te stellen. Als we horen hoe Jezus aan zijn einde kwam.... Verschrikkelijk. Gruwelijk, wat mensen elkaar aandoen. Maar hij zei: ‘God, mijn God, waarom heb je mij verlaten.’ Een citaat uit Psalm 22 om precies te zijn. Dat een mens in zo’n doodsnoed en pijn een psalm kan citeren is voor mij het ultieme godsbewijs. Een wonder zelfs, misschien. De Romeinse hoofdman, die hem zo ziet sterven, zegt: dit was een zoon van God... Deze mens bleef verbonden met God, juist in zijn klacht.

We doen zo ons best, proberen goed te leven, maar de wereld gaat toch naar de gallemiezen. We voelen ons machteloos. Radeloos, redeloos en reddeloos. God heeft ons verlaten. Zo voelt het vaak. Bij de voorbereiding zeiden we tegen elkaar: God is niet een klachtenbureau waar we ons recht kunnen halen als de dingen niet gaan zoals wij willen. Wie zo denkt komt in de wereld van de paarse krokodillen terecht. Onze klacht verdwijnt dan in de hemelse bureaucratie. We moeten onze klacht dus niet inleveren, we moeten klagen. Ons klagen doet er wel degelijk toe. Klagen is bijna een kunst. Gruwelijk de tijd waarin we leven!

God, onze God, waarom heb je ons verlaten? Die klacht is soms de enige manier om God nog present te stellen. De hemel blijft dan open. En zonder open hemel kunnen we niet aarden.

We blijven in het licht geloven. We zingen palmen, of we schreeuwen ze, in het donker.

En zo zal, ook in de diepste nacht, ons het licht niet ontbreken.

Vorbeden

Geef Vrede, geef vrede God
Hoe vaak hebben mensen dat niet gebeden.
Nog is er geen vrede in onze harten
en is de vrede niet blijvend.
Toch blijven wij tot Jou roepen: Geef vrede,
blijven wij geloven dat Jij ons hoort en zult verhoren,
dat het ooit waar zal worden dat er vrede is.

God, er zijn al 8 miljard mensen op aarde,
is dat niet veel te veel? Kan de aarde dat wel aan,
is er wel voldoende voedsel, kleding, onderdak en werk?
Voor al die mensen,
die zoveel broeikasgassen uitstoten,
zoveel gifstoffen gebruiken, zoveel afval lozen?
Is jouw schepping daar tegen bestand,
tegen 8 miljard mensen?

God eeuwenlang was jouw Woord
inspiratie voor alle generaties
Jouw Woord was richtlijn voor het leven
en voor het sterven.
Onbegrijpelijk is het voor ons geworden,
Het is terzijde geschoven,
bijna niemand opent het nog
om de weg te vinden in het leven.
Wij geloven in de vindingrijkheid van de mensen,
in het technische vernuft, in de kracht van computers,
maar niet dat jouw schepping goed voor ons is.

God is dood voor wie alles van de mensen verwacht,
en wij wachten op Jou,
op wie anders kunnen wij hopen?
Daarom bidden wij voor enkele mensen, die ons ter harte gaan,
vanwege het lot dat ze moeten dragen,
de ziekten waaraan ze lijden,
omdat de hele mensheid van 8 miljard zielen
in ieder mens ons voor ogen staat.
Vorbedenboek

Wees met ons.

Amen

Zegen

De Geest van Jezus Christus schenke je
de behoedzaamheid van zijn handen,
De goedheid van zijn ogen,
De glimlach van zijn mond,
De vastheid van zijn stappen,
de vrede van zijn woorden,
de warmte van zijn hart,
het vuur van zijn Geest
en
het Geheim van zijn aanwezigheid